

58. Bratislavské hudobné slávnosti

BHS

Ludovít Hološka: Violončelistka

26. 9. 2023

19.30

Hlavný usporiadateľ BHS

MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

BHS člen
Európskej
asociácie
festivalov

Generálny partner BHS

www.filharmonia.sk

WWW.FILHARMONIA.SK

58. Bratislavské
hudobné
slávnosti

22. 9. – 8. 10. 2023

58. ročník

BRATISLAVA MUSIC FESTIVAL
MUSIKFESTSPIELE BRATISLAVA
FÊTES DE MUSIQUE DE BRATISLAVA
FESTIVAL DE MÚSICA DE BRATISLAVA

**Hlavný usporiadateľ BHS
Slovenská filharmónia**

**z poverenia a s príspevkom
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky**

**Záštitu nad 58. ročníkom BHS prevzala pani Silvia Hroncová,
ministerka kultúry SR.**

Mgr. art. Marián Turner
generálny riaditeľ Slovenskej filharmónie

Manažment BHS

PhDr. Izabela Pažitková
hlavná manažérka

PhDr. Mária Hlavačková
manažérka

Adresa

Slovenská filharmónia
Manažment BHS
Medená 3
816 01 Bratislava
Slovenská republika
Tel.: +421 2 20 475 201/246

www.bhsfestival.sk

BHS – člen Európskej asociácie festivalov

European Festivals Association
Association Européenne des Festivals
Europäische Festival-Vereinigung

Festivalový výbor BHS

prof. Peter Mikuláš
koncertný umelec
predseda Festivalového výboru BHS

Mgr. Juraj Bubnáš, PhD.
dramaturg Slovenskej filharmónie

prof. Marian Lapšanský
koncertný umelec

PhDr. Ivan Marton
muzikológ

PhDr. Izabela Pažitková
hlavná manažérka BHS

doc. Marek Piaček
hudobný skladateľ

prof. Jozef Podhoranský
koncertný umelec

Večer s klavírnym duom Lucas & Arthur Jussen

Wolfgang Amadeus Mozart (1756 – 1791)

Sonáta pre dva klavíry D dur, KV 448 20'

Allegro con spirito

Andante

Molto allegro

Franz Schubert (1797 – 1828)

Rondo in A pre štvorročný klavír, op. 107 10'

Maurice Ravel (1875 – 1937)

La Valse 10'

Claude Debussy (1862 – 1918)

Six Epigraphes Antiques
Šesť antických epigrafov 15'

Pour invoquer Pan, dieu du vent d'été
Vzývania Pana, boha letného vetra

Pour un tombeau sans nom
Bezmennej mohyle

Pour que la nuit soit propice
Aby noc bola milostivá

Pour la danseuse aux crotales
Tanečnica s hrkálkami

Pour l'égyptienne
Egyptanke

Pour remercier la pluie au matin
Podakovanie rannému dažďu

Sergej Rachmaninov (1873 – 1943)

Suita č. 2 (1901) pre dva klavíry, op. 17 22'

Introdukcia

Valčík

Romanca

Tarantella

S láskavou podporou

Kingdom of the Netherlands

Známa olejomalba Johanna Nepomuka della Croce z roku 1780 zachytáva hudbymilovnú atmosféru, ktorá vždy panovala v rodine Mozartovcov. Na obraze sedí 24-ročný **Wolfgang Amadeus Mozart** spolu so svojou sestrou Mariou Annou, prezývanou Nannerl, za kladivkovým klavírom pri štvorročnej hre, zatiaľ čo ich otec drží v ruke husle. Matka, ktorá v tom čase už nebola medzi živými, na svojich milých hľadá z podobizne zavesenej na stene. O rok na to (1781) skomponoval mladý Mozart svoju prvú a poslednú Sonátu pre dva klavíry D dur, KV 448 (375a).

Mozart a jeho sestra, obaja zázračné deti, spolu koncertovali už počas rozsiahleho turné po Európe v 60. rokoch 18. storočia, v rámci ktorého zaradovali aj štvorročnú hru na jednom klavíri (resp. čembale). Pre ich súrodenecké duo Mozart napísal aj niekoľko raných diel a v neskorších rokoch skomponoval aj ďalšie skladby pre štvorročný klavír. Zdá sa však, že Mozartov záujem o diela pre dva klavíry bol obmedzený len na určitý čas. Okrem Sonáty D dur, KV 448 je potvrdené jeho autorstvo len pri *Larghette a Allegre Es dur* približne z rovnakého roku 1781 (zachovaný je rozsiahlejší fragment; Köchlov zoznam dielo neobsahuje), ďalej pri Fúge c mol, KV 426 (1782/1783), ako aj pri Koncerte pre dva klavíry a orchester Es dur, KV 365 (1779). Okrem toho sú dochované už len krátke náčrtky k niekoľkým ďalším skladbám pre toto obsadenie.

Sonátu pre dva klavíry D dur, KV 448 zložil Mozart za veľmi krátky čas pre seba a svoju o dva roky mladšiu žiačku Josephu Aurnhammer, aby ju mohli uviesť na spoločnom koncerte v novembri 1781, pričom partu prvého klavíra sa zhostila Josepha. Mozart svoju zverenyňu začal vyučovať len toho roku, no už predtým bola považovaná za výbornú klaviristku, i keď skladateľ mal voči nej isté výhrady: „*pri cantabilnej hre nemá skutočný delikátny spevný štýl*“. Práve v roku 1781 Mozart vymenil svoje dovtedajšie pôsobisko Salzburg za Viedeň, kde konečne začal pôsobiť ako slobodný skladateľ, klavirista a pedagóg, pričom jednou z prvých žiačok sa stala práve Josepha. Tá sa však do Mozarta zalúbila. Jej učiteľ to najskôr považoval za žart, keďže jej city vôbec neopätoval,

avšak keď si uvedomil, že to myslí naozaj vážne, podujal sa uviesť situáciu na pravú mieru. Urovnanie vzťahu sa úspešne podarilo, keďže obaja spolu následne koncertovali a Josepha neskôr dokonca dohliadala na prípravu tlače niektorých Mozartových klavírných diel. Šarmantná a zároveň brilantná trojčastová Sonáta D dur mala úspech už pri svojej premiére v podaní autora a jeho žiačky a teší sa veľkej obľube aj u súčasných interpretov. Na sebavedome hravú a optimizmom naplnenú prvú časť v sonátovej forme nadväzuje pomalá časť, ktorá vyniká spevnosťou a eleganciou a poskytuje pokojnejší priestor na vychutnanie si dialógu dvoch klavírov. Strhujúce finále, z ktorého miestami srší až vrtošivá radosť, dáva naplno vyniknúť technickej virtuozite hráčov bez toho, aby strácalo na svojom pôvabe.

V grációznom duchu je koncipované aj **Rondo in A pre štvorročný klavír, op. 107, D 951** jedného z najdôležitejších priekopníkov romantizmu, **Franza Schuberta**. I keď klavírnej tvorbe venoval tento rodák z Viedne úctyhodnú časť svojho diela, väčšinu života klavír nevlastnil. Skladby vznikali za písacím stolom a prípadné opravy robil za požičaným nástrojom v dome svojho priateľa. Napriek tomu je práve Schubert tým z veľkých skladateľov, kto napísal zrejme najväčší počet diel pre štvorročný klavír. Mnohé z nich skomponoval počas svojho pedagogického pôsobenia v dome grófa Esterházyho v Želiezovciach na území dnešného Slovenska, kde sa dnes nachádza aj Schubertovo múzeum. Sám Schubert veľmi obľuboval v rámci koncertných vystúpení spoločenstvo iných hudobníkov pri interpretačnom výkone, a tak v rámci populárnych Schubertiád často uvádzal svoje piesne so sprievodom klavíra či práve štvorročné diela. Aj známy muzikológ Alfred Einstein poukazoval na Schubertovu obľubu štvorročného repertoáru s tým, že podľa neho je „*vzájomná súhra štyroch rúk na rovnakom nástroji [...] symbolom priateľstva*“. Schubert písal pre štvorročný klavír ako kratšie skladby (ländler, pochody, valčíky, polonézy a podobne), tak aj rozsiahle diela – jeho Fantázia f mol, D 940 patrí k najvýznamnejším a najprepracovanejším výtvorom v tomto žánri. Na Schubertovu počesť a v snahe o ďalšiu propagáciu jeho štvorročných skladieb je pravidelne

usporadúvaná renomovaná medzinárodná súťaž pre klavírne duá v Jeseníku.

Z Moravy a Sliezska totiž pochádzali skladateľovi rodičia: matka Elisabeth Vietz z Zuckmantelu (dnes Zlaté Hory), otec Theodor Florian Schubert z Neudorfu (dnes Vysoká). Rondo in A vzniklo v júni 1828, len niekoľko mesiacov pred autorovou predčasnou smrťou, teda v dobe, kedy ho už nevyliciteľná choroba neúprosne zmáhala. Paradoxne sa skladba nesie prevažne v radostnom duchu, i keď s – pre Schuberta neodmysliteľným – nádychom nostalgie. Hlavná téma, najčastejšie zverená do rúk prvého klaviristu, prechádza rôznymi ornamentálnymi a rytmickými premenami. Part seconda plní dôležitú rolu pri presvedčivom stvárnení harmonickej zmien a má neľahkú úlohu pedalizácie pod čoraz bohatším a virtuóznejším partom primu.

S tematikou viedenského valčíka súvisí ikonické dielo **Mauricea Ravela – La Valse**. V roku 1906 skrsol Ravelovi nápad, napísať poctu Johannovi Strausovi ml., majstrovi viedenských valčíkov. Dielo zamýšľal príhodne nazvať *Viedeň*. K tejto idei sa napokon vrátil až o niekoľko rokov neskôr, keď ho slávny impresáριο Ruského baletu Sergej Ďagilev požiadal o zloženie baletnej hudby. V rokoch 1919 – 1920 tak vznikli tri verzie diela pod názvom *La Valse*: orchestrálna, pre dva klavíry a pre klavír sólo. Ravel v spolupráci s talianskym skladateľom, klaviristom a dirigentom Alfredom Casellom predstavil Ďagilevovi svoju novú skladbu na jeseň 1920 vo verzii pre dva klavíry, a to v rámci koncertu Spoločnosti pre privátne uvádzanie hudby vo Viedni, ktorej zakladateľom bol Arnold Schönberg. Nasledovalo však sklamanie – Ďagilev síce Ravelov *La Valse* po skladateľskej stránke výrazne ocenil, no pre svoje baletné zámery ho nepovažoval za vhodné, a tak ho odmietol. Verejná premiéra diela v čisto orchestrálnej verzii sa tak s veľkým úspechom konala 12. decembra 1920 v Paríži.

Ravel svoj *La Valse*, ktorý v kontexte jeho tvorby predstavuje nezvyčajne temnú kompozíciu, napokon poňal nie ako oslavu ikonického viedenského tanca, ale skôr ako dielo reprezentujúce zrútenie epochy, pre ktorú bol

viedenský valčík typický. Skladateľ stavia charakteristické prvky viedenského valčíka do nového kontextu impresionistickej harmónie a rytmiky, prekypujúceho rozmanitými a bohatými tónovými farbami. V oboch klavírných verziách, ktoré si zachovávajú orchestrálny charakter, je skladba interpretačne nesmierne náročná. Po úvodnej pasáži zlovestných tónov, ktoré predznamenávajú tragický záver, dielo hodnú chvíľu hýri rôznymi rafinovanými valčíkovými témami. Valčíkovú blaženosť však postupne stále viac a viac narúšajú akosi pokrivené, zdeformované rytmy a harmónie, ktoré hudobný prúd privedú do „*fantastického víru, ktorému nikto nemôže uniknúť*“ (Ravel).

Ďalší mág impresionistických zvukov, **Claude Debussy**, sa vo svojom diele **Six Epigraphes Antiques** lúči s kedysi obdivovanou epochou antiky. Veľká časť skladby sa nesie v celkom odlišnej atmosfére než Ravelov La Valse, a inklinuje skôr k tajomným tlmeným sféram: „*Objavil som niečo, čo možno budete považovať za cenné. Vypozoroval som, že používam, aj celkom spontánne, výrazový prostriedok, ktorý je podľa mňa celkom neobvyklý: totiž ticho. Teraz sa nesmejte! Je to pravdepodobne jediný spôsob, ako dať emócií určitej frázy jej plnú silu.*“ História diela súvisí s Debussyho niekdajšou spoluprácou so spisovateľom Pierrom Louÿsom. Ten v roku 1901 Debussyho požiadal, aby pri príležitosti verejnej recitácie dvanástich básní z jeho len pár rokov starého cyklu *Chansons de Bilitis*, napísal scénickú hudbu. Debussy tri z týchto básní zhudobnil už v roku 1897 (*Trois Chansons de Bilitis*). Zaujímavé je, že Louÿs pôvodne vydával svoje básne za vlastný preklad údajne novoobjavených básní Bilitis – súčasníčky starogréckej Sapphó. Chcel tým vzbudiť nadšenie pre silu antickej pohanskej zmyselnosti. Autograf pôvodnej Debussyho hudby z roku 1901 sa stratil. Zrekonštruovanú podobu diela podľa neskôr nájdených materiálov z pôvodného scénického predstavenia, uviedol v roku 1954 Pierre Boulez.

K materiálu zo scénickej hudby, pôvodne zloženej pre dve flauty, dve harfy a čelestu sa Debussy vrátil až v roku 1914, aby jeho prepracovaním vytvoril nový cyklus *Six Epigraphes Antiques* pre štvorročný klavír. V rovnakom čase napísal aj verziu pre sólový klavír.

Premiéra štvorročnej verzie sa konala 2. novembra 1916 v kasíne SaintPierre v Ženeve v podaní Marie Panthès a Rogera Steinmetza. Pastorálna prírodná scenéria prvej časti cyklu, predstavujúcej vzývanie Pana – boha letného vetra, je umocnená využívaním pentatonickkej stupnice. Celotónová stupnica v kombinácii s chromatickým zostupom evokuje záhadnú, posmutnelú atmosféru u hrobky neznámeho človeka. V ďalšom epitafe *Aby noc* bola milostivá postupne začne z ticha, za všakových nočných zvukov, tryskať neutíchajúca túžba. Nasledujúca časť je zmyselno-rozmarným obrazom tanečnice s prstovými činelkami. Sugestívna nálada ďalšieho výjavu – orientálneho portrétu egyptskej ženy s opan-távajúcimi hadími pohybmi, je podporená rozvláčnym rytmom basového ostináta. Záverečný epitaf prináša jemné bubnovanie dažďových kvapiek na podklade neúnavne plynúcich šestnástin, až kým sa v samom závere znovu neobjaví Panova téma z úvodu diela, čo symbolizuje návrat slnečných lúčov.

Jeden z najväčších klaviristov všetkých čias, **Sergej Rachmaninov**, hrával už ako malý aj štvorročne so svojim dedom – Arkadijom Rachmaninovom, žiakom priekopníka romantického nokturna, Johna Fielda. Rachmaninov ako skladateľ zanechal okrem majstrovských diel pre sólový klavír a klavírnych koncertov aj niekoľko skladieb pre dva klavíry, ktoré patria k tomu najcennejšiemu, čo pre dané obsadenie vzniklo. Na rozdiel od mladíckej, sebavedomej *Suity č. 1* pre dva klavíry *Fantaisie-tableaux*, op. 5 napísal Rachmaninov svoju **Suitu č. 2 pre dva klavíry, op. 17** po dlhšom období skladateľskej odmlky, ktorá nastala po hlbokom sklamaní zo zdrvivého neúspechu jeho *1. symfónie* v roku 1897. Skladateľ Cézár Kjuj Rachmaninovovo dielo pripodobnil k programovej symfónii o siedmich egyptských ranách a spisovateľ Lev N. Tolstoj vzniesol po vypočutí symfónie otázku, či niekto takúto hudbu vôbec potrebuje. Rachmaninov sa následne z hlbokkej depresie liečil u terapeuta a amatérskeho hudobníka Nikolaja Dahla, ktorému venoval svoj mimoriadne obľúbený 2. klavírny koncert, op. 18.

Suita č. 2, op. 17 vznikla po Rachmaninovovom návrate z umeleckej cesty po Taliansku. Dielo dokončil v apríli 1901 a jeho premiéra zaznela v Moskve 24. novembra rovnakého roku v podaní autora a jeho bratranca Alexandra Silotiho – taktiež vychýreného klaviristu a niekdajšieho žiaka Franza Liszta. Siloti bol zároveň jedným z Rachmaninovových klavírnych pedagógov a bol mu aj za svedka na jeho svadbe so sesternicou Nataliou Satinovou.

Suita č. 2 vychádza z tradičného poňatia suitu ako viacčastovej skladby so zastúpením tancov. Odvážne, asertívne dielo otvára mohutný úvodný pochod, po ktorom nasleduje iskrivý Valčík – prvý z dvoch tancov začlenených do cyklu. Pikantné rytmy vynikajúce na podklade neúprosne bežiaceho hudobného pradiava vystrieda jedna z najpodmanivejších širokodychých, túžobných Rachmaninovových tém. Tretia časť Romanca patrí medzi skladateľove najkrajšie pomalé časti, ktorá vyniká introspektívnou lyrikou. Jej vášnivé vyvrcholenie výrazovo korešponduje s expresívnym stredným dielom Valčíka. Záverečná Tarantella – nespútaný taliansky tanec – vyžaduje od oboch hráčov enormné nasadenie a virtuóznú bravúru. Pre Rachmaninova ostal jeho Opus 17 navždy symbolom obnovy života.

Jana Majerová

Lucas & Arthur Jussen

Lucas & Arthur Jussen

„Uvedomíte si, že nejde o bežnú udalosť. Nie sú to iba dvaja dobrí klaviristi, ktorí spolu hrajú. Oni cítia aj tie najmenšie individuálne interpretačné záchvevy toho druhého.“

Sir Neville Marriner

„Je to ako šoférovať dve BMW naraz“, poznamenal dirigent Michael Schönwandt po tom, čo dirigoval koncert holandských bratov Lucasa (30) a Arthura (27) Jussenovcov. Napriek svojmu mladému veku sú už roky súčasťou medzinárodného koncertného sveta a intenzívne ich chváli tak tlač, ako aj publikum.

Bratia Jussenovci hrali so sprievodom orchestrálnych telies Boston Symphony a Philadelphia Orchestra, Kráľovským orchestrom Concertgebouw, Dánskym štátnym symfonickým orchestrom, Symfonickým orchestrom mesta Birmingham, Academy of St Martin in the Fields, ako aj symfonických orchestrov z Montrealu, Sydney, Singapuru a Šanghaja. Spolupracujú so slávnymi dirigentmi ako Andris Nelsons, Christoph Eschenbach, Iván Fischer, Valery Gergiev, Sir Neville Marriner, Yannick Nézet-Séguin, Jukka-Pekka Saraste a Jaap van Zweden.

V júli 2022 bratia Jussenovci debutovali na festivale v Tanglewoode (USA). Spoločne s Bostonským symfonickým orchestrom pod taktovkou Andrisa Nelsonsa predviedli americkú premiéru diela *Anka kušu* pre klavír štvorročne a orchester, ktoré pre nich napísal Fazıl Say. Na začiatku novej sezóny uskutočnia európske turné spoločne s Budapeštianskym festivalovým orchestrom pod vedením Ivána Fischera.

Ich hostovské angažmány v sezóne 2022/2023 ich zaviedli do Tonhalle-Orchester Zürich, Filharmonického orchestra Monte Carlo, londýnskej Kráľovskej filharmónie, Symfonického orchestra v Houstone, vo Vancouveri, v São Paulo, NDR Lábskej filharmónie, hr-Sinfonieorchester, WDR Sinfonieorchester a Deutsches Symphonie-Orchester Berlin. Pôsobia aj ako „rezidenční umelci“ Symfonického orchestra Milána. Duo možno vidieť na recitáloch v Berlíne, Londýne, Paríži, Stockholme, Stuttgarte, Essene či Dortmunde.

Lucas a Arthur nadobudli základné vzdelanie vo svojom rodnom meste Hilversum a veľmi rýchlo bolo zrejmé, že sú obrovskými talentmi. Už ako deti ich pozývali účinkovať na podujatia holandskej kráľovnej Beatrix. V roku 2005 študovali takmer rok v Portugalsku a Brazílii na pozvanie slávnej Marie João Pires. Nasledujúce roky boli žiakmi dvoch známych pedagógov: Lucas ukončil svoje štúdiá ako študent Menahema Presslera v USA a Dmitrija Baškirova v Madride. Arthur absolvoval Amsterdamské konzervatórium, kde ho viedol Jan Wijn.

Lucas a Arthur Jussenovci nahrávajú od roku 2010 výhradne pre Deutsche Grammophon. Ich debutová nahrávka Beethovenových diel získala platinovú platňu a cenu publika Edison Klassiek. Nahrávka Schubertovej hudby a CD Jeux, venované francúzskej klavírnej tvorbe, vyšli krátko na to. Mozartove klavírne koncerty KV 365 a KV 242 so sprievodom Academy of St Martin in the Fields a Sirom Nevillem Marrinerom získali zlatú platňu. Bratia nahrali aj Poulencov Koncert pre dva klavíry a orchester a Karneval zvierat Saint-Saënsa s Concertgebouworkest a Stéphanom Denèvom, ako aj Bachove koncerty a chorály s Amsterdamskou Sinfoniettou. Na CD The Russian Album (marec 2021) interpretujú diela pre dva klavíry od Rachmaninova, Stravinského a Arenského. Najnovším prírastkom do ich diskografie je CD Dutch Masters (apríl 2022) s dielami holandských skladateľov v spolupráci s Holandským rozhlasovým filharmonickým orchestrom a Karinou Canellakis. Nahrávka získala Edison Klassiek, ocenenie v kategórii komornej hudby, ako aj cenu publika v septembri 2022.

STREDA 27. 9.

19. 30 | Malá sála Slovenskej filharmónie

Pavel Haas Quartet

Veronika Jarůšková | 1. husle

Marek Zwiebel | 2. husle

Šimon Truszka | viola

Peter Jarůšek | violončelo

Josef Suk

Meditácia na staročeský chorál

Svatý Václave, op. 35a

Erich Wolfgang Korngold

Sláčikové kvarteto č. 3 D dur, op. 34

Antonín Dvořák

Sláčikové kvarteto č. 11 C dur, op. 61

DEVIN.RTVS.SK

Ars musica

KAŽDÝ PRACOVNÝ DEŇ 10.00

Exkluzívne koncerty zo sveta

PONDELOK 19.00

Veľké hudobné diela

ŠTVRTOK 20.30

Koncertné Rádio Devín

PIATOK 19.00

Operné Rádio Devín

SOBOTA 19.00

rtv:

: RÁDIO DEVÍN

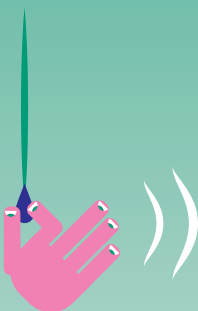
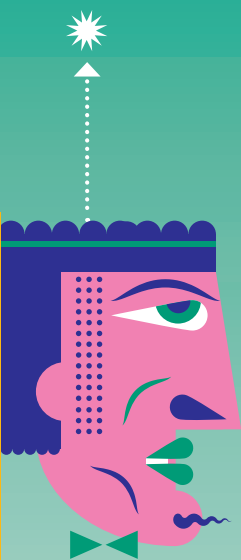
Hudobný život

Jediný odborný mesačník
pre klasickú hudbu a jazz
Vychádza od roku 1969

www.hudobnyzivot.sk

- predaj tlačeneho časopisu
- predaj elektronickej verzie (pdf)
- objednanie predplatného

www.facebook.com/HudobnyZivot
www.hc.sk

**Hlavný usporiadateľ Slovenská filharmónia
z poverenia a s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR**

Zážitku nad 58. ročníkom BHS prevzala Silvia Hroncová, ministerka kultúry

BHS člen Európskej asociácie festivalov

Generálny partner BHS

Hlavný partner Slovenskej filharmónie

Partneri a mediálni partneri

PREDAJ VSTUPENIEK

v pokladnici Slovenskej filharmónie/budova Reduty

pondelok – piatok 12.00 – 18.00
a hodinu pred každým koncertom

telefón: +4212 20 475 293 | **e-mail:** vstupenky.bhs@filharmonia.sk
predaj vstupeniek on-line: www.bhsfestival.sk | www.filharmonia.sk

Zmena programu a účinkujúcich vyhradená

Výtvarné dielo na obálke: Ľudovít Hološka, akademický maliar

Vydala: Slovenská filharmónia

Zostavil: Kristína Gotthardtová a Manažment BHS

Slovenská filharmónia je štátna príspevková organizácia MK SR.

Foto © Michael Durczok, Súľovské skaly

Energia. Ľudia. Krajina.

